

სოფიო კეკუა

გალის გემო ზონის სკოლების
სასწავლო საგნები და მათი სწავლების ენა
(2009 წლის მონაცემები)

აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში შემავალი დღევანდელი გალის რაიონი იყოფა ორ ზონად: დაბალ და მაღალ ზონებად. დაყოფა მოხდა 1993-95 წლებიდან, რუსეთ-საქართველოს ომის შემდეგ. ომამდე არ არსებობდა არანაირი ზონები. იყო მხოლოდ საქართველოში, აფხაზეთის ავტონომიაში შემავალი გალის რაიონი თავისი სოფლებით.

თვითონ ქალაქი პატარაა. მის გარშემო 34-მდე სოფელია. აქედან 19 სოფელი: საბერიო, ჩელაღი, რეჩხი, ხოლუ, ცხირი, ლუმურიში, I გალი, ნამარკილუ, კობორა, კონსტიტუცია, შეშელეთი, აჩიგუარა, წარჩე I და II, ჩხორთოლი, ოქუმი, დინაზურგა, ლეკუხონა, ჭუბურხინჯი და შაშიკვარა დღევანდელი დაყოფით მიეკუთვნება მაღალ ზონას, ხოლო დანარჩენი 15 სოფელი: ზემო ბარღეფი, ქვემო ბარღეფი, ხუმუშქური, ნაბაკევი, გაგიდა, განახლება, გუდავა, ფიჩორი, სიდა, რეფი, თავილონი, ოტობაია I და II, სობჩაი ეკუთვნის დაბალ ზონას.

აღსანიშნავია, რომ აფხაზეთის დე ფაქტო ადმინისტრაციის მიერ მაღალი ზონის სოფლები მიკუთვნებულია სხვადასხვა რაიონს; კერძოდ, სოფლების დიდი ნაწილი: საბერიო, ჩელაღი, რეჩხი, ხოლუ, ცხირი, ლუმურიში, I გალი, ოქუმი, ჩხორთოლი და წარჩე I-II ეკუთვნის ტყვარჩელს; შეშელეთი და აჩიგუარა — ოჩამჩირეს; ხოლო ჭუბურხინჯი, დინაზურგა და შაშიკვარა — გალს. გალის რაიონია ასევე მთლიანად დაბალი ზონის სოფლები.

მართალია, სკოლებში კონტინგენტი მცირეა (ზოგ სკოლაში 100 მოსწავლე ჰყავთ, ზოგშიც — 28), მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ჩამოთვლილ სოფელთაგან უმრავლესობაში არსებობს საშუალო სკოლა. მაღალ ზონაში 13-მდე საშუალო სკოლაა, დაბალში — 9. ქალაქში არის ორი საშუალო სკოლა. ერთი რუსულენოვანია, მეორე კი — ნაწილობრივ ქართული.

დაბალი ზონის ყველა სკოლა ჯერჯერობით ქართულენოვანია. ბავშვები ისეთივე სახელმძღვანელოებით სწავლობენ, როგორთაც საქართველოს სხვა სკოლებში ასწავლიან. პრობლემურია მაღალი ზონის სკოლების საკითხი. აფხაზური ადმინისტრაცია ითხოვს, ბავშვებს სკოლებში რუსულ ენაზე ასწავლონ, კერძოდ, სამ რაიონად გადაწარმოებული გალის მაღალი ზონის სკოლებში მკაცრად ითხოვენ რუსულად სწავლებას.

საანალიზოდ წარმოვადგენთ ჩემი სოფლის, ლუმურიშის საშუალო სკოლას.

ლუმურიში დე ფაქტო ხელისუფალთა მიხედვით არის ტყვარჩელის რაიონი. ლუმურიშის სკოლაში სწავლობს 71 მოსწავლე. სკოლაში ისწავლება ყველა ის საგანი, რომელიც საერთოდ გათვალისწინებულია სასკოლო პროგრამით. კერძოდ: ქართული ენა და ლიტერატურა ერთ საგნად, აფხაზური ენა ერთ საგნად, ქიმია, ბიოლოგია, ფიზიკა, ისტორია, გეოგრაფია, მათემატიკა, ალგებრა, გეომეტრია, ბუნება, რუსული.

ბუნებრივია, ომამდე და ომის შემდეგაც 2001-2002 წლამდე ჩემს სკოლაში სწავლა მიმდინარეობდა ქართულ ენაზე. ერთადერთი მოთხოვნა მაშინ ის იყო, რომ ერთ-ერთ საგნად ყოფილიყო აფხაზური ენა. სკოლაში სხვა პრობლემები არ იყო. 2002-2003 წლამდე დე ფაქტო ხელისუფლებას ოფიციალურად არ შეუზღუდავს ქართული ენა, თუმცა ქუჩაში მიიწვიდა ყველა ერიდებოდა ქართულად საუბარს.

დღეს ყველაფერი შეიცვალა: აფხაზეთის დე ფაქტო განათლების სამინისტროდან კატეგორიული მოთხოვნაა, რომ სკოლები გახდეს რუსულენოვანი. რაოდენ გასაკვირიც არ უნდა იყოს, უპირატესობას ანიჭებენ რუსულ ენას. შესაბამისად, აფხაზური მეორეხარისხოვანი ენის როლშია; ეს ასახულია სასწავლო საგნებშიც, სადაც აფხაზური ისწავლება ერთ საგნად.

რუსულ ენაზე სწავლა ბავშვებისათვის დიდ სირთულეს წარმოადგენს. მათ არ აძლევს საშუალებას ისწავლონ მშობლიურ ენაზე, რუსულად ყველა საგნის დაძლევა კი უჭირთ. სირთულეს აწყდებიან თვით მასწავლებლებიც, რადგან ყველა სრულყოფილად ვერ ფლობს რუსულს, ზოგმა არც იცის რუსული ენა. ძნელია რუსულად აუხსნა ბავშვებს ქიმია, ფიზიკა, ალგებრა და ა.შ. მაშინ, როდესაც მასწავლებელს უმაღლესი განათლება მიღებული აქვს ქართულ ენაზე.

ხშირ შემთხვევაში მოსწავლეებსა და მასწავლებლებს შორის გაგებინება რომ მოხდეს, მასწავლებელი იძულებული ხდება გაკვეთილი ჩაატაროს მეგრულ დიალექტზე. მასწავლებლები ცდილობენ და ხშირად ახერხებენ კიდევ ბავშვებს შეუტანონ ქართული სახელმძღვანელოები, მაგრამ ეს ერთგვარ რისკთან არის დაკავშირებული, ვინაიდან ხდება ხოლმე მოულოდნელი შემოწმებები დე ფაქტო ხელისუფლების მიერ, რაც შეიძლება კუდი შედეგით დასრულდეს. ერთ-ერთ სკოლაში იყო შემთხვევა: შემოწმებისას ბავშვებს აღმოუჩინეს ქართული სახელმძღვანელოები. აგრესია გამოიხატა იმით, რომ ბავშვებს დაუხიეს წიგნები და ასევე უსაყვედურეს მასწავლებლებსაც. ამ მიზეზთა გამო, ხდება ბავშვთა გონებრივად დაქვეითება. ფაქტობრივად გალის ზემო ზონის ბავშვებს წართმეული აქვთ უფლება, სრულყოფილად დაეუფლონ მშობლიურ ენას და დედაენაზე მიიღონ განათლება. მთავარი და სამწუხარო ფაქტი ის არის, რომ ყველანაირად ცდილობენ ახალ თაობაში ჩაახშონ ქართული ეროვნული ცნობიერება. ბავშვები ვერ ფლობენ სალიტერატურო ქართულს, ვერ იღებენ დედაენობრივ განათლებას და სწყდებიან როგორც ქართულ სამწიგნობრო ენას, ასევე ზოგადად ქართულ კულტურას.

აქვე მოკლედ შევხებით ისეთ პრობლემურ საკითხსაც, როგორიც არის ქართველთა იდენტობის წინააღმდეგ ბრძოლა.

გალის რაიონი ყოველთვის იყო და ახლაც ქართველთა ოჯახებით არის დასახლებული. მოსახლეობა ახლაც ქართულენოვანია, თუმცა იქ ქართველობის შენარჩუნება ძალიან ძნელია. ყოველი მხრიდან იგრძნობა ქართული ენის დევნა. ზემოთ ვნახეთ, თუ რა ვითარებაა სკოლებში. მსგავსი მდგომარეობა დასტურდება ეკლესიებშიც, სადაც იკრძალება წირვა-ლოცვა ქართულად. უფრო მეტიც, ილორის წმ. გიორგის ეკლესიაში არ შეუშვეს ქართველი მრევლი; იყო შემთხვევა, როდესაც არ მისცეს უფლება ბავშვი მოენათლათ.

ანტიქართული ხასიათის გაზეთები გამოიცემა გალში, სადაც თითქმის ყველა ნომერში წააწყდებით ქართველების საწინააღმდეგო სტატიებს. ამ გაზეთში, რომლის სახელწოდებაც არის “გალი“, მიმდინარეობს აშკარა დაყოფა მეგრულ-ქართველებისა. აქ მეგრელები მოიაზრებიან სხვა ერად და ქართველები კიდევ სხვად. ქართველები მოიაზრებიან როგორც მოძალადეები, რომლებიც აიძულებენ მეგრელებს იყვნენ მათ მხარეზე. ძველი წყაროების მოშველებით, ზოგიერთი ამტკიცებს, რომ მეგრელებს საკუთარი დამწერლობა აქვთ და ყველანაირად უარყოფენ მეგრელებისა და ქართველების ერთობას.

სამწუხაროდ, მოსახლეობის ნაწილშიც (არა ყველაში) გამჭდარია ის აზრი, რომ იგი არის მეგრული და არა ქართველი. ასე ფიქრობენ როგორც ასაკოვნები, ასევე ნაწილი ახალგაზრდობისა, რომელთათვისაც უცხოა დიალექტის გაგება. მათთვის არ არსებობს მეგრული დიალექტი, არსებობს მხოლოდ მეგრული ენა. ყოველივე ეს კეთდება ქართველი ერისა და საქართველოს დასაშლელად. საქართველოს დაქუცმაცებას ხელს უწყობს არა მხოლოდ ტერიტორიების ჩამორთმევა, არამედ ენობრივად დაყოფაც. ამიტომ აუცილებელია, თითოეულმა შევინარჩუნოთ მშობლიური ენა და გავუფრთხილდეთ მას.

ცოტა არ იყოს საკვირველია აფხაზთა დამოკიდებულება საკუთარი ენის მიმართ. აფხაზთა უმრავლესობა საუბრობს რუსულ ენაზე. შეიძლება ითქვას, რომ ოფიციალურ ენად მათთვის გამოდის რუსული. ამიტომ ჩვენ გაკვირვებას არც ის უნდა იწვევდეს, რომ დე ფაქტო ხელისუფლების წარმომადგენლები ღვენიან ქართულ ენას. დღეს აფხაზები გადაგვარების ზღვარზე არიან. ჩვენ, ქართველებს კი შეგვიძლია ჩვენი დედაენა და ეროვნება შევინარჩუნოთ, მიუხედავად გალში არსებული პრობლემებისა.

SOPHIO KEKUA

SCHOOL SUBJECTS AND THE LANGUAGE OF INSTRUCTION AT THE SCHOOLS OF GALI UPPER ZONE SCHOOLS ACCORDING TO THE DATA OF 2009

Modern Gali district of the Abkhazian Autonomous Republic is divided into the two (Lower and Upper) zones. The division was introduced between the years 1993-95 after the Russian –Georgian war.

Gali district has about 34 villages of which nineteen belong to the Upper zone. These villages are: Saberio, Cheghali, Rechkhi, Khoghu, Tskhiri, Ghumurishi, I Gali, Namarkilu, Kokhora, Konstitutsia, Shesheleti, Achiguara, Tsarche I and II, Chkhortoli, Okumi, Dikhazurga, Lekukhona, Chuburishinji, and Shashikvara. The other fifteen belong to the Lower zone, namely: Zemo Barghepi, Kvemo Barghepi, Khumushkuri, Nabakevi, Gagida, Ganakhleba, Gudava, Pichori, Sida, Repi, Tagiloni, Otobaia I and II, and Sobchai.

According to the re-arrangements of the *de facto* Abkhazian Government Upper Zone villages belong to the different regions (Tkvarcheli, Ochamchire, Gali). All the schools

of the Lower Zone still remain as Georgian language schools and textbooks are in Georgian. Only the Upper Zone schools have language related problems. Abkhazian administration demands to teach children in Russian.

For instance, according to the *de facto* authorities the village of Ghumurishi belongs to the Tkvarcheli region. Ghumurishi school has 71 pupils. The school taught subjects in Georgian before and after the war. Until the academic year 2001-02 the language of instruction was Georgian. The only requirement was to introduce the Abkhazian language as one of the subjects of the curriculum. Up to the years 2002-03 the *de facto* government did not oppress the Georgian language formally. However, everybody in the streets avoided using the Georgian speech.

Today the situation has changed drastically. The ministry of education of the *de facto* government makes it mandatory to introduce Russian as a language of instruction. Whatever surprising it may sound they promote Russian as a privileged language and the Abkhazian language has a secondary role. This is reflected in the school text-books that are written or compiled in Russian and Abkhazian language is taught as only one subject.

Learning subjects through the Russian language creates difficulties to the Georgian youth. It is also problem for the teachers as not all of them has the command of Russian to the academic level. They find it difficult to explain the questions of chemistry, physics, algebra etc., to their students as they have graduated from the Georgian language Universities.

In many cases teachers and students communicate in Megrelian dialect. Teachers also try and manage to provide students with the Georgian textbooks but it is related to the certain risk as they can be caught as a result of an unexpected control from the *de facto* authorities. During one of these checkings they found that students had Georgian text-books. The aggression from the authorities confined to tearing the books and teachers were admonished. In fact the children of the Gali Upper zone villages are deprived of the rights to get education in the national language and have the decent knowledge of their own language. Every efforts are made to suppress the Georgian spirit in the new generation. Children do not have the command of the literary Georgian and are torn off from the Georgian culture.

Gali district has always been populated with ethnic Georgian families and it is still now. However, it has become extremely difficult maintain the Georgian identity. From every directions one feels the persecution of the Georgian language. Churches are compelled not to conduct the service in Georgian. Moreover, in the Ilori Saint George church Georgian congregation were denied the entry. There was also an instance when parents were not allowed to have the child baptised.

The *de facto* authorities encourage the publication of the anti-Georgian newspapers where almost in every single number one can find articles against Georgians. Centuries-old Russian imperialistic propaganda of separating Megrels from the Georgians is again overtly activated. Unfortunately, one can find a part of Megrels who find it safer to declare to be Megrels and not Georgians. We should not exclude the number of Megrels who have been cheated by the persistent propaganda and the quite candid in their self-identity. All these efforts have always been directed for the disintegration of the Georgian nation.

The most strange out of all these affairs seems the Abkhazians attitude towards their native language. Most of the Abkhazians have Russian as their only language. They are on the brink of losing their language and ethnic identity. We, the Georgians, can preserve our language and nationality, in spite of the aforesaid problems in the Gali district.